ל) [גי' הערוך בערך מד כ' אמודאי ועמ"ש בס"ד ר"ר ני אל ריליים אמודאי ועמ"ע בס"ד ס כג. על הגליון], ב) [גי" הערוך הגדואה תרגום של ירושלמי של וישכנו מחוילה מן הנדוין ורש"י בקדושין כב: רחב רב יהודה הודיאה מארז כתב רב יהודה הנדיחה מחרן כושין, ג) [בכורות נה. ע"ש], ד) סנהדרין ה: פרה פ"ח מ"י, ה) רש"ל מ"ו, 1) [ל"ל שעות רביעיותן, ז) וקהלת אן,

תורה אור השלם

עטישתיו תַהַל אור ועיניו כעפעפי שחר:

איוב מאי 1 וַיִּבְרָא אֱלֹהִים אֶת הַתָּנִינִם הַגְּדֹלִים וְאֵת כָּל נפש החיה הרמשת אשר שרצו המים למינהם ואת שֶׁרְצוּ וַשֵּׁיִם יְבְּיבּיֶּנֶהוּ וַיִּרְא בְּל עוֹף בָּנֶף לְמִינָהוּ וַיִּרְא אֱלֹהִים בִּי טוֹב: בראשית א כא

יְהַבְּלְהַ נְתִישְׁלְ לְּוְיָתְן נְחָשׁ בְּחַרְבּוֹ הַקְּשְׁה וְהַגְּרוֹלְה בַּחַרְבּוֹ עַל לְוְיָתָן נְחָשׁ התחומה על לויתו נית עללתון וְהָרג אֶת הַתּנְּין אָשֶׁר בִּיִם: ישעיהו כז א בי לי כָל הַיְּתוּ יָעָר בי לי כָל הַיְּתוּ יָעַר בהמות בהררי אלף:

5 הִנָּה נָא כֹחוֹ בְמָתְנָיו וְאֹנוֹ פ וונון בְּא כווו בְּקוּוְנְּיּן וְאבּוּ בְּשְׁרִירֵי בִּטְנוֹ: איוב מ טז 6 שָׁם אֲנִיוֹת יְהַלֵּכוּון לְוְיָתָן זה יצרת לשחק בו: . תהלים קד כו

ל בְּכֹחוֹ רָגַע הַיָּם וּבְתְבוּנְתוֹ מחץ רהב: איוב כו יב י בְּבוּװּ זְגֵע נִינְם וּבְּוְנְם ּיְבּ מְחַץ רְהַבּ: איוב כו יב 8 לא יָרֵעוּ וְלֹא יַשְׁחִיתוּ בכל הַר קַדְשִׁי כִּי מַלְאַה הָאָרֶץ דִּעָה אֶת יִיְ בַּמִּים לִיַם מִכַּסִים: ישעיהו יא ט ַנְיָם בְּנַבָּטִּים: "שּׁפּיּוּוּ יֹא ט 9 הַן יַעֲשׁק נְהָר לֹא יַחְפּוּז יִבְטַח כִּי יָגִיח יַרְדֵּן אֶל יסְדָה מים יְסְדָה 10 בּי הוא על יַמִּים יְסְדָה וְעַל נְהָרוֹת יְכוֹנְנֶהָ: תהלים כד ב

גליון הש"ם

נמרא דרכיתהו דר"ח כז . דוחא רו'. וונ' בהרח"ם ח"ד דגיטין סי׳ מו:

הגהות הב״ח

(ל) גמ' לתל תנינל רגש קל בעי וכר: (כ) שם לתל פושקנצא פסקיה וכר הדר לתל קל בעי למיבלע לספינתל הדר לתל ההוא אכן טכא ופרח בהדה נפלה ההיא אכן טכא בספינתא: (ג) שם והואי אדמייתינן איאלם אטמא וטוינן כנ"ל כן ברשב"ם: (ד) וכן כנעכ ט. יוז בעם ב ד"ה ארזילי וכו' שבים הס"ד ואח"כ מה"ד ררבי יוחנן אמר זה לויתן נחש בריח:

מוסף תוספות

א. וכתיב מים חיים אל כלי (במדבר יט). תוס׳ סנהדרין ה:

שביקש לחתוך יריכו: זרק ליה חלא. חומץ וברח מריחו: למישדא ביה. להלניע בו: וחזינן ההיא אבן טבא. לתוך המים והדרא ליה תנינה: ה"ג אחה ההוא חנינה רגש וקבעי למבלע לספינחה אחה

פושקנלא עורב נקבה וקטעיה לרישיה דמנינה המהפיכו מיה והוו דמה מרוב דם שהיה גדול הרבה הדר בעי לעבעיה לספינסה המה ההוה פושקנלה וקטליה וחזיל בר המורחי ושקליה לההיא אכן טובה וחלינהו להנהו ליפרי. לנסות אם יחיו וחיו ופרחו להן: בהדה. בהדי ההיא אבן: נודעוע. חרד חרדה: פחחנה ונקרינא. מינה חלב וגיד הנשה: **חלם.** שנתחברה יחד כמתחלה: סמתרי. עשב שמחבר כדחמרינן בהמקבל (ב"מ דף קו:) ובאלו טריפות (חולין דף נד.) דעבד ליה סמתרי וחיי: דריתמת. רותם שחין גחליו כבים מהרה: ארזילי דימא. ראמים שבים (ד) ק (ורבינו חננאל פירש לויתן): נחש בריח. הוא לויתן זכר וזקוף הוא כבריח: עקלחון. לויתן נקבה שמקיף את כל העולם: זכר ונקבה בראם. כדכתיב (ישעיה כז) נחש בריח ונחש עקלתון: מחריבין אח כל העולם. שיהו להן ולדות הרבה גדולים שמחריבין את העולם: סירם את הוכר. שלא יוקק לשאר דגים. א"נ דלא ליהוי ליה לער תאוה: שנאמר והרג את התנין. סיפא דהאי קרא יפקוד ה' בחרבו הקשה (וגו') [הוא] ומדלא כתיב ויהרוג וכתיב יפקוד קדריש הכי והכי משמע ליה קרא יפקוד ה׳ בחרבו הקשה על לויתן נחש בריח לעתיד לבא כאשר עשה אל לויתו נחש עקלתון שהרי הרג את התנין אשר בים מששת ימי בראשית: בהמות בהררי אלף. פסוק הוא בתהלים במזמור לאסף נין כי לי כל חיתו יער בהמות בהררי אלף ע"ש שרועה אלף הרים בכל יום: כחו במתניו. שלח הטיל זרע מימיו: ואונו בשרירי בטנו. שלא ילדה. ולעיל מיניה כחיב באיוב הנה נא בהמות אשר עשיתי עמך וגו': התם נמי. גבי לויתן ללננה ללויתן נקבה ואמאי הרגה: דגים פריצי. ולא מהניא בהו לינון: ה"ג ואבע"א כיון דכתיב לויתן זה ילרת לשחק בו. ואמרינן במסכת ע"ז (דף ג:) וישעה רביעית יושב ומשחק עם לויתן: הכא נמי לימלחה לבהמה נקבה. ומה בלע להחיותה ולנננה: ובלע כל מימות. כדי שתרחה היבשה: די שחבלע מים שלי. דלהכי כתיבי והים איננו מלא שבולע אותם: רגע הים. לשון שבירה: מפני ריחו. שהוא מוסרח לפי שמת ולכך הים מסריח: אל תקרי לים מכסים. שהרי הים עלמו מים הוא: אימתי בהמות בהררי אלף בטוחות. שלא ימותו כל שעה שיגים ירדן לפיו של לויתן דכל זמן שהוא חי בטוחין הן כמו כן: כי הוא.

הקב"ה על ימים יסדה לארץ ישראל:

שבוגיע לפיו של דויתן. ואינו מתערב בכל אותן מים כדמוכח בר אמוראי. אדם שיודע לשוט במים: בעא לשמטיה לאטמיה. בבראשית רבה דקאמר וכי מעשה נסים הוא אמר רבי

יוחנן אל תתמה הדין ירדנא דעבר במי טבריא ולא מתערב: ארבעה נהרות הן ירדן ירמוך קירומיון ופינה. וא״ת דמנן נמס׳

בר שמוראי לאתויה ורגש ובעי לשמטיה לאממיה ושדא זיקא דחלא ונחת נפק בת קלא אמר לן מאי אית לכו בהדי קרטליתא ידרביתהו דר"ח כן דומא דעתידה דשריא • תכלתא בה לצדיקי לעלמא דאתי רב יהודה יהינדוא משתעי זימנא חדא הוה אזלינן בספינתא וחזינן ההוא אבן מבא דהוה הדיר לה תנינא נחית בר אמוראי לאתויה אתא תנינא 🐠 קא בעי למבלע לה לספינתא אתא 🌣 פישקנצא פסקיה לרישיה אתהפיכו מיא והוו דמא אתא תנינא חבריה שקליה ותליה ליה וחיה הדר אתא קא בעי

פרה (פ״ח מ״י) דקירומיון ופיגה פסולין לתי חטאת תפני שהן מי בלים ומייתי לה בפ"ק דסנהדרין (דף ה:) וכיון דקרי להו מי בלים משמע שאינן נובעין והכא משמע שנובעין דקרי להו נהרות וי"ל נהרות נובעין הן ולפי שמי בלים מתערבין בהן פסולים לתי חטאת לפי שאינו רדופין מחמת שמתערבין באגמים ואין חיותן חיות גמור ור"ת מפרש דפסלינן משום דאין כאן מים חיים אל כלי דעפר וטיט מעורב בהן מחמת שהן מי בלים ומפסיקין בין מים לכלי א: מליני

בלעא לספינתא הדר אתא ציפרא פסקיה לרישיה שקלוה לההיא אבן מבא שדיוה לספינתא הוה הני ציפרי מליחי בהדן אותבינהו עלייהו שקלוה ופרחו להו בהדה ת"ר מעשה ברבי אליעזר ורבי יהושע שהיו באין בספינה והיה ר"א ישן ור' יהושע נעור נזרעזע ר' יהושע וננער ר"א א"ל מה זה יהושע מפני מה נזרעועת א"ל מאור גדול ראיתי בים אמר לו שמא עיניו של לויתן ראית דכתיב יעיניו כעפעפי שחר אמר רב אשי אמר לי הונא בר נתו זימנא חרא הוה קא אזלינן במדברא והואי © אממא דבשרא בהדן פתחנא ונקרינא ואנחנא אעשבי אדמייתינן ציבי חלם אטמא וטוינן כי הדרן לבתר תריםר ירחי שתא חזינהו להנהו גומרי דהוו קא מלחשי כי אתאי ראמימר אמר לי ההוא עישבא סמתרי הוה הנהו גומרי דריתמא הוו יויברא אלהים את התנינים הגדולים הכא תרגימו ארזילי דימא ר' יוחנן אמר זה לויתן . נחש בריח ולויתן נחש עקלתון שנאמר יביום ההוא יפקוד ה' בחרבו הקשה וגו': (סימן כל שעה ירדן): אמר רב יהודה אמר רב כל מה שברא הקב"ה בעולמו זכר ונקבה בראם אף לויתן נחש בריח ולויתן נחש עקלתון זכר ונקבה בראם ואלמלי נוקקין זה לזה מחריבין כל העולם כולו מה עשה הקב"ה סירם את הזכר והרג הנקבה ומלחה לצדיקים לעתיד לבא שנאמר נוהרג את התנין אשר בים ואף יבהמות בהררי אלף זכר ונקבה בראם ואלמלי נזקקין זה לזה מחריבין כל העולם כולו מה עשה הקב"ה סירם הזכר וצינן הנקבה ושמרה לצדיקים לעתיד לבא שנאמר יהנה נא כחו במתניו זה זכר ואונו בשרירי בשנו זו נקבה התם נמי ליסרסיה לזכר וליצננה לנקבה דגים פריצי וליעביד איפכא איבעית אימא נקבה מליחא מעלי איבעית אימא כיון דכתיב ילויתן זה יצרת לשחק בו בהדי נקבה לאו אורח ארעא הכא נמי לימלחה לנקבה כוורא מליחא מעלי בשרא מליחא לא מעלי ואמר רב יהודה אמר רב בשעה שביקש הקב"ה לבראות את העולם אמר לו לשר של ים פתח פיך ובלע כל מימות שבעולם אמר לפניו רבש"ע די שאעמוד בשלי מיד בעם בו והרגו שנאמר יבכחו רגע הים ובתבונתו מחץ רהב אמר ר' יצחק ש"מ שרו של ים רהב שמו ואלמלא מים מכסין אותו אין כל בריה יכולה לעמוד בריחו שנאמר "לא ירעו ולא ישחיתו בכל הר קדשי וגו" כמים לים מכסים אל תקרי לים מכסים אלא לשרה של ים מכסים ואמר רב יהודה אמר רב ירדן יוצא ממערת פמיים תניא נמי הכי יירדן יוצא ממערת פמיים ומהלך בימה של סיבכי ובימה של מבריא ומתגלגל ויורד לים הגדול ומתגלגל ויורד עד שמגיע לפיו של לויתן שנאמר ייבמח כי יגיח ירדן אל פיהו מתקיף לה רבא בר עולא האי בבהמות בהררי אלף כתיב אלא אמר רבא בר עולא אימתי בהמות בהררי אלף במוחות בזמן שמגיח ירדן בפיו של לויתן (סימן ימים גבריאל רעב) כי אתא רב דימי א"ר יוחנן מאי דכתיב ייכי הוא על ימים יסדה ועל נהרות יכוננה אלו שבעה ימים וארבעה נהרות שמקיפין את ארץ ישראל ואלו הן שבעה ימים ימה של מבריא וימה של סדום וימה של חילת וימה של חילתא וימה של סיבכי וים אספמיא וים הגדול ואלו הן ארבעה נהרות ירדן וירמוד יוקירומיון ופיגה כי אתא רב דימי א"ר יונתן עתיד גבריאל לעשות קניגיא

בר אמודאי. אומן שיודע לשוט על פוי המיח: ורטי לשוט על פני המים: ובעי לשמטיה לאטמיה. שביקש לחתוך יריכו. זרק ליה חלא מן החול של שפת הים . וברח. ואיכא דאמרי חומץ. . מחצוט רו חרלה · אחהתירו ונקירנא. מיניה חלבא וגיד . הנשה: איחלם אטמא. שנתחברה יחד כדמעיקרא: . ראמים: לויתן נחש בריח. שמקיף ומסבב את כל העולם כולו כבריח: נחש העולם כולו כבויח: נווש עקלתון. שמתעקל סביב העולם: פריש לקרא ביום ההוא יפקוד ה' בחרבו . הקשה והגדולה על לויתז , בריח זה הזכר כאשר עשה על לויתן נחש עקלתון שהיא נקבה: וצינן את הנקבה. שלא תתאוה לשום וכר: הנה נא כחו במתניו. זה הזכר שאינו מזריע: ואונו בשרירי בטנו. זו הנקבה שלא ילדה. ומקשי׳ בהמות וניעבד הנך דבהמה כהנך דכוורי ואמאי צינן הנקבה. ומשני מש״ה הרגה הנקבה. ומשני מש״ה הרגה דפריצות דכוורי נפיש מן דבהמה. ואע״ג דמצננין לה דבהמה. ואע"ג דמצננין לה אתיא להזקק. ואי בעית אימא מש"ה הרגה דכיון . דכתיב לויתן זה יצרת לשחק בו בהדי נקבה לאו שבעולם. שתכניסם בתוך שלך כמו שכתב למעלה הנחלים הולכים אל כל חומרכים החות בהררי הים: אימתי בהמות בהררי אלף בטוחים. שלא ימותו בשעה שיגיח ירדן אל פיהו של לויתז שכל זמז שהוא של לוחון שכל זכון שווא חי בטוחין הן בחיים: כי הקב״ה על ימים יסדה.